

ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC CÁC HỌC PHẦN TÂM LÝ HỌC THEO ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC TỰ HỌC CHO NGƯỜI HỌC

ThS. NGUYỄN VĂN DIỆP*

Ngày nhận bài: 26/05/2016; ngày sửa chữa: 26/05/2016; ngày duyệt đăng: 26/05/2016.

Abstract: Changing methods of teaching in Psychology module towards developing self-study for learners in Pedagogical universities is required in the context of education reform. Changing methods of teaching in Vietnam today can be understood that shifts the focus of instruction from the teacher to the student known as learner-centered education. The modern teaching methods help students domain knowledge, practice skills and develop self-learning competence. This article presents the theory of changing methods of teaching in Psychology module towards developing self-study for learners and proposes solutions to change the teaching method in term of designing lesson plans, organizing activities, testing and giving assessment.

Keywords: Changing method of teaching, self-learning capacity, psychology.

Hiện nay, tốc độ phát triển của khoa học kỹ thuật phát triển mạnh mẽ với những biến đổi nhanh chóng ở khắp mọi nơi, mọi lĩnh vực. Tuy nhiên, trong dạy học, dù ở bất kỳ trường học nào cũng không thể đưa tất cả những tri thức hiện có của xã hội loài người vào chương trình dạy cho người học. Vì vậy, nhiệm vụ quan trọng và cơ bản trong dạy học tại các nhà trường, nhất là các trường đại học, cao đẳng là không dừng lại ở việc truyền thụ tri thức mà điều quan trọng là bồi dưỡng và phát triển năng lực tự học (NLTH) cho người học để họ có thể tự thân lĩnh hội và cập nhật tri thức, nhanh chóng bắt kịp với sự phát triển thông tin của thời đại. Để thực hiện được điều đó cần phải đổi mới toàn diện nền giáo dục, trong đó trọng tâm là đổi mới phương pháp dạy học (PPDH).

Đổi mới PPDH các học phần Tâm lý theo định hướng phát triển NLTH cho sinh viên các trường sư phạm hiện nay đang là một yêu cầu, là “chìa khóa” để đổi mới giáo dục, đổi mới cách thức đào tạo giáo viên. Để thực hiện được điều đó, trong quá trình dạy học cần phải xác định chính xác ngưỡng nhận thức năng lực phù hợp của người học. Ngoài ra, cần điều chỉnh lại mục tiêu, thiết kế xây dựng lại nội dung cho từng ngành học; bổ sung các điều kiện quan trọng khác như giáo trình, sách giáo khoa, tài liệu tham khảo... Đây là yếu tố quan trọng, hướng tới việc đáp ứng yêu cầu đào tạo nguồn nhân lực có chất lượng, đủ tri thức và năng lực phẩm chất để hoàn thành nhiệm vụ trong tương lai và những yêu cầu của đổi mới giáo dục.

1. Một số vấn đề lý luận về đổi mới PPDH các học phần Tâm lý học theo định hướng phát triển NLTH cho sinh viên

1.1. Một số khái niệm cơ bản:

- *Phương pháp dạy học:* Thuật ngữ “phương pháp” trong tiếng Hi Lạp là “*Méthodos*”, có nghĩa là *con đường*,

cách thức hoạt động nhằm đạt được mục đích nhất định. Vì vậy, phương pháp là hệ thống những hành động tự giác, tuân tự nhằm đạt được những kết quả phù hợp với mục đích đã định.

Trong *phương pháp dạy học*, chủ thể tác động là người dạy và đối tượng tác động của họ là người học. Còn người học lại là chủ thể tác động của mình vào nội dung dạy học. Vì vậy, người dạy phải nắm vững những quy luật khách quan chi phối tác động của mình vào người học và nội dung dạy học; có như vậy mới đề ra được các phương pháp tác động phù hợp, hiệu quả.

- *Đổi mới phương pháp dạy học* là cải tiến những hình thức và cách thức làm việc kém hiệu quả của người dạy và người học, sử dụng những hình thức và cách thức hiệu quả hơn nhằm nâng cao chất lượng dạy học, phát huy tính tích cực, tự lực và sáng tạo, phát triển năng lực của người học.

- *Năng lực:* Theo quan điểm tâm lý học, năng lực là tổng hợp các đặc điểm, thuộc tính tâm lý của cá nhân phù hợp với yêu cầu đặc trưng của hoạt động nhất định nhằm đảm bảo cho hoạt động đó đạt hiệu quả cao.

- *Năng lực tự học* là tổng hợp các thuộc tính tâm lý cá nhân đảm bảo cho người học có thể độc lập, tự giác lĩnh hội tri thức, phát hiện và giải quyết các vấn đề học tập thành công.

1.2. Đổi mới PPDH các học phần Tâm lý học theo định hướng phát triển NLTH chính là việc người dạy sử dụng các PPDH tích cực để tổ chức, điều khiển và hướng dẫn người học tích cực, tự giác tìm tòi, nghiên cứu các nguồn tài liệu khác nhau, khai thác vốn kinh nghiệm trong thực tiễn, độc lập suy nghĩ, sáng tạo để tìm ra tri thức.

Trong quá trình giảng dạy, khi người dạy sử dụng các PPDH tích cực sẽ tạo điều kiện và thúc đẩy người

* Trưởng Cao đẳng Sư phạm Điện Biên

học phải tích cực hóa các hoạt động học tập, hoạt động nhận thức của mình. Người học phải lấy tự học, tự nghiên cứu là cơ bản trong quá trình đào tạo. Người dạy tác động để thúc đẩy các yếu tố tâm lí, yếu tố nội lực tiềm tàng của người học, giúp người học được bộc lộ ra các phẩm chất năng lực của mình để phát hiện, sáng tạo ra hệ thống tri thức mà người học cần có.

1.3. Sự cần thiết phải đổi mới PPDH các học phần Tâm lí theo định hướng phát triển NLTH của người học. Đúng trước thời đại bùng nổ thông tin, tri thức của loài người gia tăng nhanh chóng. Sự phát triển không ngừng của các lĩnh vực khoa học và công nghệ đã tác động tới nguồn thông tin trên nhiều phương diện khác nhau. Sự tác động của nguồn tri thức khổng lồ đến mọi mặt của đời sống xã hội, trong đó có lĩnh vực dạy học - giáo dục. Vì vậy, PPDH chỉ truyền thụ tri thức, cung cấp thông tin trở nên không còn phù hợp trong dạy học. Thay vào đó là yêu cầu mới đối với PPDH để sao cho người học có thể vừa tiếp cận được nhiều tri thức, vừa có thể chủ động trong việc có được tri thức.

Các học phần Tâm lí được coi là những kiến thức nghiệp vụ trong đào tạo giáo viên và một số ngành học có đối tượng tác nghiệp là con người. Do đó, cần phải có cách dạy để người học có nhiều cơ hội được thể hiện vốn kinh nghiệm, được trao đổi, tranh luận để tìm ra tri thức một cách hiệu quả nhất.

Thực tế trong dạy học các học phần Tâm lí học ở các trường đại học, cao đẳng, các giảng viên đã và đang tích cực thực hiện cuộc vận động đổi mới PPDH, sử dụng các PPDH tích cực để giảng dạy. Tuy nhiên, vẫn còn tình trạng dạy học theo cách truyền thụ thông tin tri thức một chiều từ người dạy đến người học. Kết quả của PPDH này là người học chỉ lĩnh hội được những tri thức một cách thụ động, máy móc, hạn chế khả năng sáng tạo, khả năng tự học, tự nghiên cứu.

Hiện nay, nội dung tri thức tâm lí trong chương trình đào tạo thường là những tri thức cơ bản nhất và có xu hướng cô đọng nội dung, thời gian lên lớp giảng dạy của giảng viên cũng được điều chỉnh giảm, điều này đặt ra những yêu cầu mới ngày càng cao đối với cả người dạy và đặc biệt là người học, trong đó việc nâng cao NLTH của người học sẽ là yếu tố quyết định cho sự thành công trong học tập của mỗi người. Người học phải có NLTH mới có thể lĩnh hội hết được những tri thức cần thiết cơ bản, trên cơ sở đó mới có thể tự khơi sâu, mở rộng tri thức đã học và vận dụng sáng tạo vào thực tiễn nghề nghiệp và cuộc sống.

Các học phần Tâm lí trong các trường sư phạm có một vai trò hết sức quan trọng trong việc hình thành các kĩ năng nghiệp vụ đối với người thầy giáo. Do đó, việc

đổi mới các PPDH các học phần Tâm lí theo định hướng phát triển NLTH cho người học sẽ trực tiếp nâng cao kết quả học tập của người học và quan trọng hơn là nâng cao kĩ năng nghiệp vụ của người thầy giáo tương lai.

2. Nội dung đổi mới PPDH các học phần Tâm lí theo định hướng phát triển NLTH của người học

2.1. Thiết kế bài học. Việc thiết kế bài học theo định hướng phát triển NLTH cho người học phải tuân theo các yêu cầu sau:

- Xác định mục tiêu: + *Về kiến thức*: hình thành tri thức về bản thân hoạt động nhận thức và hoạt động tự học cho người học; + *Về kĩ năng*: rèn kĩ năng tự học, tự nghiên cứu; + *Về thái độ*: tự học nghiêm túc, tích cực, tự giác nỗ lực vượt khó trong quá trình tự học.

- Xây dựng nội dung: + Người dạy cần xác định nội dung trọng tâm của bài học; + Xác định rõ nội dung nào sẽ thực hiện giảng dạy trên lớp, nội dung nào giao cho sinh viên tự học, tự nghiên cứu.

- Lựa chọn và thiết kế PPDH: Phải lựa chọn PPDH phát huy được tính tích cực, chủ động, sáng tạo của người học, đảm bảo sự phù hợp để dạy một nội dung cụ thể; ngoài căn cứ vào ưu điểm và hạn chế của phương pháp, cần quan tâm đến các yếu tố như: nội dung tri thức, khả năng nhận thức của người học, điều kiện, môi trường làm việc cụ thể... Việc thiết kế PPDH phải xác định rõ các bước, các kĩ thuật dạy học sẽ sử dụng để thực hiện phương pháp đó. Khi thiết kế PPDH theo định hướng phát triển NLTH của người học, người dạy cần phải chuyển trọng tâm từ thiết kế các hoạt động của người dạy sang thiết kế các hoạt động tự học của người học với các nhiệm vụ học tập cụ thể, đa dạng, phong phú, trong đó yêu cầu người học phải nỗ lực tìm tòi, suy nghĩ, tư duy độc lập, sáng tạo để hoàn thành nhiệm vụ học tập.

2.2. Tổ chức dạy học. Việc tổ chức hoạt động dạy học cần phát huy tính tích cực, tự giác, độc lập, sáng tạo của cả người dạy và người học nhằm hình thành và nâng cao tri thức, phát triển NLTH, năng lực hợp tác có tác động tích cực đến tư tưởng, tình cảm và đem lại hứng thú học tập cho người học.

Khi tổ chức dạy học thực hiện đổi mới PPDH theo định hướng phát triển NLTH cho người học, người dạy cần thực hiện các nhiệm vụ cơ bản như: giao các nội dung kiến thức để người học tự học, hướng dẫn người học các nguồn tài liệu phục vụ cho tự học, cách thức tự học các nội dung để hoàn thành nhiệm vụ học tập.

Đối với các nội dung dạy học được thực hiện trên lớp, người dạy phải đóng vai trò là người hướng dẫn, cố vấn các nội dung học tập để người học có cơ hội chủ động tìm kiếm tri thức; người dạy phải thực sự khéo léo,

(Xem tiếp trang 244)

dụng phương tiện dạy học, GV cần nắm chắc nội dung dạy học (phương tiện dạy học chỉ phát huy tác dụng khi được sử dụng đúng lúc, đúng chỗ, khoa học và hợp lý).

- *Bước 2:* Lựa chọn phương tiện dạy học. Phương tiện dạy học rất phong phú và đa dạng, nên tùy thuộc vào mục đích thể hiện tri thức, GV sẽ lựa chọn phương tiện dạy học phù hợp để đảm bảo truyền tải hết nội dung tri thức bài giảng. Khi sử dụng một phương tiện dạy học nào đó, GV phải nắm chắc được tính năng và cách sử dụng nó; điều đó sẽ giúp GV chủ động, tự tin khi thực hiện bài giảng.

- *Bước 3:* Thiết kế bài giảng. Sau khi đã lựa chọn được nội dung, phương tiện dạy học, GV tiến hành thiết kế bài giảng. Thực chất đây là việc soạn giáo án của GV, là bước rất quan trọng đòi hỏi GV phải suy nghĩ, kết hợp chặt chẽ và thống nhất giữa phương pháp dạy học với phương tiện dạy học và nội dung dạy học để đảm bảo tính logic của bài giảng.

- *Bước 4:* Tổ chức thực hiện bài giảng (đây là bước quan trọng nhất). Nếu ở *bước 1, 2, 3* chúng ta thực hiện tốt, nhưng đến bước tổ chức thực hiện bài giảng lại tổ chức không tốt thì hiệu quả đem lại không cao mà có thể coi tiết giảng đó là thất bại.

* * *

Thuyết trình là một trong những phương pháp được sử dụng rộng rãi trong dạy học nói chung và trong dạy học phân *KTCT Mác-Lênin* nói riêng. Ngoài những ưu điểm vốn có, PPTT còn một số hạn chế; nổi bật nhất là chưa phát huy được vai trò chủ động, tích cực của người học. Trên đây là một vài ý kiến cá nhân trong việc sử dụng phương pháp này theo hướng tích cực hóa người học khi dạy học môn *NNLCB của chủ nghĩa Mác-Lênin* (phần *KTCT*), cũng như đưa ra phương pháp để phát huy tính tích cực và hạn chế mặt tiêu cực của PPTT. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ GD-ĐT - Trường Đại học Sư phạm (2006). *Đổi mới phương pháp dạy học và phương pháp đánh giá đối với giáo dục phổ thông, cao đẳng và đại học sư phạm*.
- [2] Bộ GD-ĐT (2009). *Giáo trình Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác-Lênin*. NXB Chính trị Quốc gia - Sự thật.
- [3] Phùng Văn Bộ (2001). *Một số vấn đề về phương pháp giảng dạy và nghiên cứu Triết học*. NXB Giáo dục.
- [4] Nguyễn Văn Cư (chủ biên). *Giáo trình phương pháp dạy học chủ nghĩa xã hội khoa học*. NXB Đại học Sư phạm.
- [5] Nguyễn Hữu Châu (2004). *Những vấn đề cơ bản về chương trình và quá trình dạy học*. NXB Giáo dục.
- [6] Trần Thị Mai Phương (2009). *Dạy học kinh tế chính trị theo phương pháp tích cực*. NXB Đại học Sư phạm.
- [7] A. Jakiel (1995). *Học tập theo nhóm ở trường học*. NXB Giáo dục.

Đổi mới phương pháp dạy học...

(Tiếp theo trang 246)

linh hoạt trong tổ chức, điều khiển và hướng dẫn người học tự học. Chính sự khéo léo, linh hoạt của người dạy trong các khâu của quá trình dạy học sẽ tạo sự tương tác khoa học giữa người dạy và người học đưa đến sự thành công trong dạy học.

2.3. Kiểm tra, đánh giá kết quả học tập phải được thực hiện theo hướng phát triển NLTH. Thực hiện thành công đổi mới công tác kiểm tra, đánh giá mới có thể hoàn thành được quy trình đổi mới PPDH. Đồng thời, kết quả kiểm tra, đánh giá theo hướng phát triển NLTH của người học sẽ là thước đo đối với sự thành công của đổi mới PPDH theo định hướng phát triển NLTH.

Việc kiểm tra, đánh giá các học phần Tâm lý phải đa dạng hóa các hình thức và được thực hiện trong suốt quá trình dạy học để có thể theo dõi, giám sát hoạt động tự học của người học. Mục đích của hoạt động này là nhằm thu thập các thông tin phản hồi về hoạt động tự học của người học một cách khách quan, chính xác. Từ đó, người dạy có các điều chỉnh giảng dạy một cách kịp thời để đem đến hiệu quả cao trong dạy học.

* * *

Đổi mới PPDH theo định hướng phát triển NLTH của người học là một trong những bước quan trọng trong quá trình dạy học để đưa đến sự thành công trong dạy học. Việc thực hiện đổi mới này cần phải được tiến hành thường xuyên và có sự điều chỉnh kịp thời cho phù hợp với nội dung dạy học. Kiến thức tâm lý là kiến thức gắn gũi với thực tiễn cuộc sống con người. Việc làm cho người học hiểu và vận dụng được trong cuộc sống đòi hỏi người dạy cần có kiến thức sâu sắc, có vốn sống và kinh nghiệm phong phú. Đặc biệt, cần có PPDH thực sự linh hoạt để có thể giúp người học phát huy cao nhất vốn sống, vốn kinh nghiệm vào giải quyết các vấn đề trong học tập và cuộc sống. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Nguyễn Văn Cường (2011). *Một số vấn đề chung về đổi mới phương pháp dạy học ở trường trung học*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- [2] Thái Duy Tuyên (2008). *Phương pháp dạy học truyền thống và đổi mới*. NXB Giáo dục.
- [3] Nguyễn Quang Uẩn (chủ biên) - Trần Trọng Thủy (2003). *Tâm lý học đại cương*. NXB Đại học Sư phạm.
- [4] Nguyễn Công Khanh (2014). *Kiểm tra, đánh giá trong giáo dục*. NXB Đại học Sư phạm.
- [5] Lê Hiền Dương (2003). *Hình thành và phát triển năng lực tự học cho sinh viên toán hệ cao đẳng sư phạm qua dạy học phân xác suất thống kê*. Tạp chí Giáo dục, số 56, tr 30-31.